

Локален развој или тековна потрошувачка: За која намена се трошат општинските пари?

Неодамнешна анализа покажа дека постои недоволна транспарентност во трошењето на буџетските средства кај дел од најголемите 15 општини.

Постои голема зависност од буџетските трансфери од централниот буџет, а во одредени општини, како Тетово, Струга, Куманово и Гостивар, тие достигнуваат над 70% во вкупните приходи. Истовремено, средствата главно се трошат за тековни расходи, каде доминантни се трошоците за плати на јавната администрација, кои во некои општини достигнуваат и до 65% од вкупните расходи. Од друга страна, капиталните расходи учествуваат, во просек, со 20% во вкупните расходи, пришто учеството на други градежни објекти е доминантно.

БРИФ ЗА ПОЛИТИКИТЕ бр. 8

Овој документ им препорачува на локалните власти да ја зголемат транспарентноста за буџетите на општините, преку редовно објавување на завршните сметки на интернет страниците, во разбирлив формат и со поголема деталност. Капиталните расходи да го зголемат својот удел за сметка на тековните расходи. Исто така, општините да ја зголемат свесноста за општествената одговорност и издвојувањето средства за невладиниот сектор. Од друга страна, да се намали зависноста од централната власт преку поголемо учество на сопствените приходи во однос на трансферите.

Проблем

Секоја општина има законска обврска за транспарентно објавување на буџетите и нивните завршни сметки, а секој граѓанин има право да знае како и за што се трошат општинските пари. Најчесто, буџетите се објавуваат преку јавни гласила и/или интернет платформа.

И покрај тоа што обврската за транспарентно објавување е пропишана со закон, дел од општините во земјава воопшто не ги објавуваат информациите за начинот на трошење на буџетските средства.

Од друга страна, пак, општините кои објавуваат информации за сопствените буџети, најчесто пласираат неразбирливи, нечитливи и непотполни податоци за трошењето на буџетските средства. Затоа, граѓаните се често недоволно информирани за висината на буџетот на нивната општина и за намената за која се користат средствата.

Во развиените земји, најчести извори на средства во општинските буџети се а) наплатените даноци за имоти што граѓаните ги поседуваат на територијата на општината; б) давачките за услуги како вода, електрична енергија, комуналии и сл. и в) трансфери од централниот буџет.

Од друга страна, најголем дел од овие средства се трошат за капитални инвестиции, кои носат бројни бенефити на долг рок.

Дали овие „правила“ важат и во Македонија?

Методологија

Во ова истражување се вклучени 15 најголеми општини во Република Македонија, според бројот на жители, и тоа: Куманово, Битола, Тетово, Гостивар, Прилеп, Гази Баба, Аеродром, Чаир, Струга, Карпош, Кисела Вода, Охрид, Велес, Струмица, Штип и Центар.

Истражувањето вклучува квалитативна анализа на завршните сметки на општините за периодот 2011-2013 година. Како извори на информации се користени интернет страниците на општините, јавните гласила и Централниот регистар на РМ.

Анализата има за цел да даде појасна слика за буџетските средства со кои располагаат општините, од каде се финансираат општините и на што ги трошат парите.

Резултати

Слаби алки на страна на приходите

- Најголем дел од приходите се генерираат од трансфери и донации од централниот буџет, што ги прави општините многу зависни од централната власт. Во општините Тетово, Струга, Куманово и Гостивар, овие приходи достигнуваат и над 70%.

Слаби алки на страна на расходите

- Во најголем број општини, над 90% од вкупните средства се наменети за финансирање на тековни активности.
- Најголем дел од буџетските средства се трошат за плати и надоместоци. Овие расходи во општините Тетово, Струга и Гостивар достигнуваат над 65% од вкупните расходи.
- Најголем дел од капиталните расходи се користат за финансирање на други градежни објекти. Единствено општина Кисела Вода дава податоци за под-категиорите кои спаѓаат во оваа категорија и тоа: капитални расходи за изградба и реконструкција на мостови, улици, патишта и автопати; изградба на капацитети за водоснабдување и енергетика и подготовка за капитални проекти; изградба на споменици и други објекти. Со оглед дека намената е широка, од патишта до споменици, не може со прецизност да оцениме дали овие капитални расходи би имале долгорочен ефект.
- Единствено општина Центар издвојува повеќе средства за капитални наместо за тековни инвестиции.
- Постои мала свесност за општествена одговорност на општините. Само 1% од вкупните расходи се издвојуваат за граѓански организации, а општествено најодговорни се општините Струмица со 4% и Штип со 3% од вкупните расходи.

Слаби алки на страна на транспарентноста

- Општините Струга воопшто не ги објавува завршните сметки на веб-страницата, додека општина Тетово ги објавува во скратен формат.
- Општина Чаир има веб-страница само на албански јазик, а завршните сметки не се објавени. Но, на лично барање, завршните сметки ни беа доставени.
- Општина Карпош ги објавува само податоците за приходната страна на буџетот.

Препораки

Ова истражување ги дава следните препораки до локалните власти на 15-те најголеми општини во Македонија:

- Да се зголеми транспарентноста за буџетите, преку редовно објавување на завршните сметки во разбирлив формат и со повеќе детали.
- Да се намали зависноста од централниот буџет преку зголемување на учеството на приходите од сопствени извори.
- Да се зголеми учеството на капиталните расходи за сметка на тековните расходи. Притоа, да се тежнее кон инвестиции во патна инфраструктура и капацитети за развој на општините, наместо непродуктивни капитални инвестиции.
- Во рамки на капиталните расходи, ставката „друго“ и „други градежни објекти“ да се дезагрегираат на подетални ставки.
- Да се зголеми свесноста за општествената одговорност. Општините да ја зголемат соработката и поддршката на граѓанските организации.

Алатка за зголемување на информираноста

Со цел да се зголеми информираноста на граѓаните за трошењето на буџетските средства, изградена е интернет платформата www.sledigiparite.mk. На едноставен и визуелизиран начин, претставени се завршните сметки на буџетите на најголемите 15 општини во Македонија, за периодот од 2009 до 2013 година. Истовремено, се овозможува споредливост помеѓу буџетите и различните ставки на општините.

Finance Think е непрофитна асоцијација за економско истражување, застапување и донесување економски политики.

Брифот за политиките е резултат на проектот “Локален развој или тековна потрошувачка: За која намена се трошат општинските пари?”.

Главна цел на проектот е да се зголеми транспарентноста и ефикасноста во буџетското трошење на општините, преку зголемување на информираноста на граѓаните за трошењето на буџетските средства во општината; зголемување на информираноста и свесноста на граѓаните за ефикасноста на трошењето на буџетските средства во нивната општина во споредба со други општини; и идентификување за што се трошат буџетските средства: развојни цели или тековна потрошувачка.

Овој документ е овозможен со поддршка од Фондација Метаморфозис во партнерство со МЦЕТ и РЕАКТОР, а со финансиска помош од Европската комисија преку програмата IPA CIVIL SOCIETY FACILITY (CSF) 2012-2013. Содржината на документот е одговорност на авторите и не ги изразува ставовите на донаторите.

